

åpent rom

02

18

Klart for nye tider

Nationalteatret driver stor teaterkunst i et altfor dårlig teaterbygg. Det ruver mektig i bybildet, men bak kulissene er bygningen fra 1899 både liten, sliten og upraktisk. Nå planlegges rehabiliteringen som skal fornye nasjonalskatten.

SIDE 08

08 Siste akt før pause
Planleggingen av rehabilitering og modernisering av Nationaltheatret er i startgropen.

22 Uterom: Eit rom med utsikt
Det nybygde besøkssenteret til Jernaldergården.

24 Innerom: Hall i dragestil
Den store hallen i Gamlehaugen.

26 Bak fasaden
Arkitekt Rolf Erik Wahlstrøm har full oversikt på Campus Ås.

32 Prosjekter
En oversikt over Statsbyggs prosjekter akkurat nå.

34 Sveve over byen
3D-skanning med helikopter er et av flere digitale grep som gir store besparelser.

40 Byggekunst
Det nye allrommet på Handels- høyskolen i Bergen gjenspeiler institusjonens karakter og virksomhet.

42 De som verner om verdensarven
Statsbygg overtar ansvaret for det gamle kobberverket på Røros, men det er fremdeles de lokale fagfolkene som skal ta seg av istandsettingen av den unike verdensarven.

52 Tre favoritter
Avtroppende riksantikvar Jørn Holme velger seg tre bygg han selv har vært med på å frede.

54 Stor satsing i New Delhi
Etter fem år og flere byggjefasar, er den norske ambassaden i New Delhi ferdig.

STATSBYGG OVERTAR VERDENSARV

Da Røros Kobberverk gikk konkurs i 1977 etter over 300 års drift, etterlot det seg 49 bygninger, flere gruver og 53 installasjoner som ble brukt i bergverksdriften – slik som heishuset til Olavsgruva, 12 kilometer nordøst for Røros. Når Statsbygg nå overtar eierskapet, blir disse virksomhetens første eiendommer som er på UNESCOs verdensarvliste.

UTGIVER

STATSBYGG

Biskop Gunnerus' gate 6,
Pb. 8106 Dep, 0032 OSLO
Telefon: 22 95 40 00
E-post: postmottak@statsbygg.no
www.statsbygg.no

Ansvarlig redaktør: Hege Njaa Aschim
Redaktør: Eva Kvandal
evkv@statsbygg.no

BIDRAGSYTERE

Spoon ved Geir Anders Rybakken
Ørslie, Ola Henmo og Sissel Fantoft
Statsbygg ved Stig Pettersen, Mirjana
Rødningen, Eva Kvandal
og Gjermund Jappée

Redaksjonen avsluttet: Oktober 2018

PRODUKSJON

SPOON / www.spoonagency.no

Forside: Geir Anders Rybakken Ørslie

Korrektur: Slett og rett

Trykk: RK Grafisk as
Papir: 115 g Multidesign
Smooth White
Opplag: 9000

VIL DU HA ÅPENT ROM – HELT GRATIS?
Send e-post til postmottak@statsbygg.no
Åpent rom utgis to ganger i året.

× KLIPT OG KLART

Utviding av Framsenteret

TROMSØ: Fram 2, utvidinga av FRAM – Nordområdesenter for klima- og miljøforskning, hadde offisiell opning 21. august. Nybygget er ei utviding av Framsenteret og bidreg til at fleire institusjonar kan samlokalisert her. Det moderne forskingsanlegget er tilpassa dei spesielle behova i dette tverrfaglege forskingsmiljøet. Fram 1 og Fram 2 blir bundne saman av eit atrium i glas med rom til forskingsformidling og publikumsbesøk. Bygget er eit passivhus og inngår i prosjektet «Framtidens byer».

Foto: Trond Isaksen Arkitekt: Per Knudsen Arkitektkontor

× KLIPT OG KLART

Medisin- og helsefagbygg i Tromsø

TROMSØ: Våren 2018 var Statsbygg ferdig med det nye fakultetsbygget for medisin og helsefag ved Universitetet i Tromsø, Noregs arktiske universitet. Nybygget, som er teikna av Ratio arkitektur, har fasilitetar som er skreddarsydde for medisinsk forskning og utdanning av helsefagspersonell. I tillegg til nybygget blei dei gamle lokala pussa opp. Totalt har UiT no nesten 20 000 kvadratmeter med laboratorium, store auditorium, lesesalsplassar, ny kantine, studenthage og eit nytt service-torg til helsefagstudentane.

Foto: Trond Isaksen Arkitekt: Ratio arkitektur

× LEIGETAKAREN

Roleg leigetakar

OSLO: I grotta under kunstnarbustaden Grotten, held Statsbygg sin rolegaste leigetakar til. Her finn du nemlig Henrik Wergeland (1808–1845). Det vil seie, han er ikkje personleg til stades, berre ein byste av han som eit minne om den første bebuaren i Grotten. Sidan 1922 har huset ovanpå vore staten sin æresbustad for kunstnarar, mens grotta under berre huser bysten, laga av kunstnaren Stephan Sinding i 1861. Grotta blei til fordi det blei teke ut stein til bruklegging av bygatene. Wergeland brukte grotta som utstillingsstad for alle slags raritetar som han samla på, mens Statsbygg bruker grotta til korsong under Kultur natt i Oslo kvar haust.

Foto: Trond Isaksen

× I ARBEID

God løysing

BERGEN: Kven seier at handverkarar ikkje hadde sans for humor i gamle dagar? Sjå berre måten dei festa den eine av mange klebersteinsfigurar på Rosenkrantzårnet i Bergen med ein bolt i høgre bryst.

Nokre skulpturar, som denne, blei festa med jernboltar. Datering og omfang av jernbolten er ikkje kjent, men dette er ganske sikkert gjort nokre år etter monteringa. Alle skulpturane er laga samtidig med at Rosenkrantzårnet fekk ny form under lensherre Erik Rosenkrantz si tid i 1560-åra.

Statsbygg, som overtok vedlikehaldsansvaret i 1985, er i gang med restaurering av Rosenkrantzårnet. Også klebersteinsfigurane skal setjast i stand, både med nødvendig konservering og sikringstiltak.

Foto: Siri Hoem/Forsvarsbygg

× I ARBEID

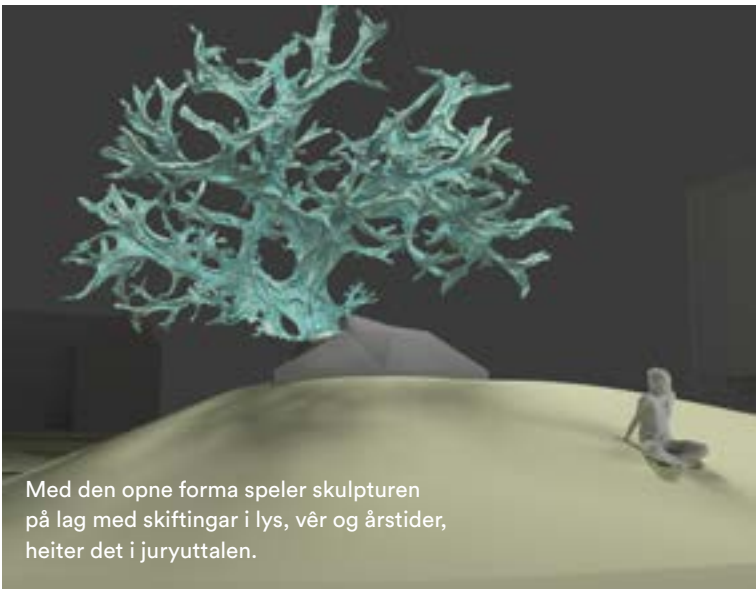
Frå lav til tre

CAMPUS ÅS: Feeding from the Tree of Knowledge vann konkurransen om å bli hovudverket i den nye parken på Campus Ås.

Den tyske kunstnaren Kathrin Schlegel brukte ein bit lav frå det gamle tuntreet på campus som modell då ho forma «treet». Skanna og forstørta til ein 3D-modell slik at alle detaljar er synlege, blei lavet til eit tre på nesten fire meter. No skal det støypast i bronse i Düsseldorf.

Skulpturen vil bli plassert på ei opparbeidd høgd i den nye parken som Statsbygg etablerer utanfor det nye Veterinærbygget, som skal stå ferdig i 2020.

KORO og kunstutvalet hadde ansvaret for å plukke ut fem kunstnarar/kunstnargrupper etter ei open prekvalifisering i 2016 og invitere dei til ein lukka konkurranse.

Med den opne forma spiller skulpturen på lag med skiftingar i lys, vêr og årstider, heiter det i juryuttalen.

Foto: Trond Isaksen

× DETALJEN

Straff som fortent

HAMAR: I Hamar fengsel heng denne oppslagstavla frå då bygget var nytt i 1864. Ho viser kor mange innsette i kvar etasje som skulle ha vanleg fengselskost og kor mange som var på diett. V. og B. står for vatn og brød. På den tida var det nemleg mogleg å avkorte straffa ved å sitje på vatn og brød.

Den vanlege fangekosten var neppe ei kulinarisk oppleving, men i «Beretning om Rigets Distriksfængsler» av 1895 blei det likevel notert at «Ingen grundet Klage over Kostholdet er fremkommet».

For å vere på den sikre sida blei kvar enkelt fange veide før og etter straffgjennomføringa. Rapporten konkluderer med at vatn- og brødstraffa ikkje verkar skadeleg på helsa til fangane.

SISTE AKT FØR PAUSE

Planleggingen av rehabilitering og modernisering av Nationaltheatret er i startgropen. I mellomtiden går teaterlivet sin faste gang i vår vakre, trange og utdaterte nasjonalskatt.

×

TEKST OG FOTO GEIR ANDERS RYBAKKEN ØRSLIEN

Vi har det gøy på jobb, men vi ser fram til en rehabilitering. Jeg støvsuger murpuss hele tiden, den ramler jo rett ut av veggen rundt oss!

MARIANNE HELLUM, REKVISITTMAKER

◀ **SKREDDERSYDD**

I kostymeavdelingen står tilskjærer Rakel Berge og regner ut konstruksjonsmål til et nytt kostyme. En ny skuespiller skal inn i stykket «Julemiddag», og han er større enn den forrige som hadde rollen. – Det blir faktisk 72 cm sleng på denne buksa, det blir gøy!

▶ **TEKSTILER
TETT I TETT**

Det er både hektisk og trangt om plassen i kostymeavdelingen, der herreskredder Connie Fredensborg Knapstad beveger seg gjennom den smale korridoren som også fungerer som garderobe for kostymeproduksjonen.

Hvis jeg lener meg helt inn til veggen her, så kan jeg se en flik av himmelen over takene der borte – hvis jeg lurer på hvordan været er. Men ikke om vinteren. Da dekker jo snøen på fortauet det meste av vinduet.

Marianne Hellum peker mot et bitte lite vindu høyt oppe på veggen. Der finnes alt dagslyset hun får i løpet av en vanlig arbeidsdag på rekvisittverkstedet i kjelleren på Nationaltheatret.

Noen få meter utenfor drønner trikkene forbi med få minutters mellomrom. De hører Marianne heldigvis ikke når hun går til naborommet for å arbeide videre med figurene av Henrik Ibsen. De ferdige setter hun til tørk oppå ventilasjonsanlegget – i mangel av eget tørkerom.

– Her inne hører jeg stort sett bare sentralstøvsugeren, siden motoren måtte installeres rett bortenfor arbeidsbenken min, sier den erfarne rekvisittmakeren. Hun har arbeidet ved teateret i 31 år – og elsker jobben sin.

– Vi har det gøy på jobb, men vi ser fram til en rehabilitering. Jeg støvsuger murpuss hele tiden, den ramler jo rett ut av veggen rundt oss!

Nationaltheatret er en nasjonalskatt i forfall, og et hus som har vært for trangt helt siden det åpnet i 1899. Den vakre bygningen preger Oslo sentrum på linje med naboer som Stortinget, slottet og universitetet – og er et kjært kulturhus for en hel nasjon. ▶

TETT PÅ STØYEN

I kjelleren, rett innenfor en lagerbod og uten vinduer eller dagslys, er arbeidsbordet der Marianne Hellum skaper mange av sine figurer. Når motoren til sentralstøvsugeren starter i naborommet, overdøver den samtalen med kollega og rekvisitør Helge Lohne.

► Bygningen har ikke blitt nevneverdig modernisert på 120 år. Dette preger selvsagt arbeidshverdagen til de 219 fast ansatte og opplevelsen for publikum.

Åpent rom går bak kulissene for å se hvordan teaterfolket løser sine oppgaver i dag. Her møter vi Thomas Gunnerud, tidligere direktør på teatret – nå Nationaltheatrets egen prosjektansvarlige for rehabiliteringen. Han kjenner bygget ut og inn, på godt og vondt.

– De fleste der ute ser på Nationaltheatret som et stort teaterhus, men slik er det ikke. Det er egentlig et ganske lite teater bygget for datidens tradisjonelle teppeteater, som krever minimalt med plass. Det Norske Teatret er for eksempel over dobbelt så stort innvendig, selv om de er om lag like mange ansatte som oss, forteller Gunnerud mens vi bøyer hodet på vei opp en trapp mot en smal korridor i fjerde etasje.

– Gjennom her må de på kostymeavdelingen bære alle kostymene, før de går fire trapper ned til påklederen i første etasje. Det er ikke plass til å henge kostymene på egne plasser der, så alt må bæres ned og opp igjen hver gang de skal brukes, uten heis. Våre kostymefolk bærer flere tonn klær i året.

Det er mange tekniske begrensninger i dette bygget, men det meste handler om plassmangel.

– Vi har for eksempel ingen egen prøvescene i teaterbygningen, og må bruke både hovedscenen og amfiscenen til prøver. Men siden vi har så lite plass rundt scenene, må digre dekorasjoner demonteres på scenene etter hver forestilling før det rigges for prøver på dagtid. Etterpå gjør vi det samme i omvendt rekkefølge for å gjøre klart til kveldens forestillinger. I et moderne bygg kunne vi ganske enkelt trillet alt inn i store bak- og sidesceneområder. ►

FALMET STORHET

– På innsiden er Nationaltheatret så trangt, slitt og utdatert at det gjør teatrets kjerneoppdrag vanskelig å løse, konstaterer prosjektansvarlig Thomas Gunnerud. På bildet rigges et gjestespill på hovedscenen, som har minimalt med plass til å lagre kulisser mellom ulike forestillinger.

SPRUKKENT OG TRANGT

De store sprekke i himlingen gjør at plafondmaleriene og takdekoren er dekket av en gjennomskiktig presenning festet til stillas for å hindre at løse deler faller i hodet på publikum som er på vei opp trappene.

I motsatt ende av bygget bærer Maria Jansson (t.h.) kostymer gjennom den trange korridoren og trappene som i mangel på heis er eneste vei fra kostymeavdelingen og ned til skuespillergarderobene og hovedscenen fire etasjer lenger ned.

Alt må bæres ned og opp igjen hver gang de skal brukes, uten heis. Våre kostymefolk bærer flere tonn klær i året.

THOMAS GUNNERUD, PROSJEKTANSVARLIG NATIONALTHEATRET

Uansett hvor slitent og trangt dette bygget er, så elsker vi jobben vår. Du vet, det bor både en kunstner og en gærning i oss alle her.

HEGE BECKER NIELSEN, REKVISITTMAKER

- ▶ Gunnerud tar oss inn i salen, der stolsetene stadig løsner og må repareres. Han peker videre mot publikumsfoajéen utenfor.
 - Der kan det ikke være folk når prøvene spilles her inne, fordi lyden går gjennom veggene. Hadde vi hatt en lydsluse, kunne vi hatt arrangementer på dagtid der ute. Hadde vi hatt egne prøvescener, kunne vi hatt matiné-forestillinger og invitert publikum til ulike arrangementer inne i salen.
 - Vi går videre gjennom byggets mange korridorer. Det er i det ytre et vakkert og storslått bygg, signert arkitekt Henrik Bull, som også tegnet sjokoladen Lohengrin i 1911. Den ble kun solgt på teateret de første to årene, og ble lansert til premieren på Richard Wagners opera med samme navn.
 - I dag spilles det opera i et nytt og moderne bygg noen kvartaler unna, mens nasjonalscenen for teater fremdeles lever i 1899. Gjestene må bestemme seg for om de skal kjøpe sjokolade og drikke i pausen eller stille seg i dokø. Det er så få toaletter at du ikke rekker begge deler.
 - De uendelige dokøene på Nationaltheatret er nærmest blitt en institusjon i seg selv, men slik skal det selvsagt ikke være, fastslår Gunnerud.
 - Øverst i en trapp kommer vi til inngangen til Malersalen, en av mange steder i bygget som er nærmest umulig å nå for bevegelseshemmede. Universell utforming var ikke et

- tema i 1899, men er ett av områdene som skal prioriteres i moderniseringen.
 - Her i Malersalen ble teppene i sin tid dekorert, men i dag er salen omgjort til scene – selv om den mangler både oppvarming og ventilasjon. Publikumsfoajéen til Malersalen er i praksis denne trappeavsatsen, og gjestene må passere rett forbi herreskuespillernes lille dusj, som har sin eneste dør rett ut i trappa her. Toalett har vi ikke her, så i Malersalen har vi aldri lange forestillinger.
 - Logistikken bak selve hovedscenen er ofte hektisk. Ikke minst siden alt utstyr som skal inn til scenen må gjennom en trang port som bare er 170 cm bred. Det gir hovedscenemester Julian Madsø noen ekstra utfordringer.
 - Moderne scenebygg har ofte en port på 3x5 meter, slik at en lastebil kan rygge rett inn. Her må vi losse alt utenfor og trille det inn bit for bit.
 - Madsø og kollegene elsker teateret, men ser fram til en ny tid i et modernisert bygg. Nede i kjelleren er rekvisittmaker Marianne Hellum ferdig med nok en Ibsen-figur – og tar en kort pause med kollega Hege Becker Nielsen i verkstedet med utsikt til en flik av fortauet utenfor.
 - Uansett hvor slitent og trangt dette bygget er, så elsker vi jobben vår. Du vet, det bor både en kunstner og en gærning i oss alle her. Og da finner vi alltid en løsning. Selv om vi gleder oss til en ny og mer praktisk hverdag om noen år. ■ ■

KLARGJØR HOVEDSCENEN
Hovedscenens eneste sidescene er den du ser i bakgrunnen. Moderne teatre har to slike, hver av dem dobbelt så store, for enkel mellomlagring av kulisser. – Mer plass hadde vært strålende! Men vi holder kjæft og jobber på så vi får scenen klar, sier hovedscenemester Julian Madsø (over).

FLASKEHALSEN
Alt utstyr som skal inn til teaterproduksjonene, må gjennom en 1,70 meter smal port bak hovedscenen. I moderne teaterbygg kan semitrailere rygge rett inn. Her må lasten bæres inn bit for bit. På bildet er to lastebillass med et tysk gjestespill på vei inn gjennom flaskehalsen.

EDB ANNO 2018

I en korridor i kjelleren står tre gamle skap og en hylle som rommer hele lyd- og bildesystemet for hoved-scenen. I etasjene over er det tydelige sprekker i både tak og vegger som røper at teaterbygningen er over-moden for rehabilitering og modernisering.

OPP OG NED

I lagerrommet i kjelleren står kulisser og rekvisitter til en forestilling som går på Amfiscenen nå. Mangel på sidsescene og praktiske løsninger der oppe tvinger crewet til hver dag å frakte kulissene til en forestilling ned i kjelleren for så å frakte opp den andre forestillingen som spilles parallelt.

×

FAKTA

NATIONALTHEATRET

—

Tegnet av arkitekt Henrik Bull og oppført 1891–1899. Bull regnes som en av vårt lands største arkitekter, og Nationaltheatret er hans hovedverk.

Et av de monumen-tale byggverkene fra 1800-tallet som skulle dekke det selvstendige Norges nye behov for lokaler til administrasjon, kultur og vitenskap.

Det utvendige formspråket ligger mellom nyrenessanse og nybarokk. Materialet er primært teglstein med tunge og kraftige arkitek-toniske detaljer av granitt.

Allerede i 1935 tegnet Henrik Bull en stor utvidelse med bedre publikumsfa-siliteter og lagringsplass. Men teatret klarte aldri å få finansiert tilbygget.

Etter en brann i 1980 ble teatret rehabilitert, men ikke modernisert. En ny fløy ble foreslått bygget, men teatret fikk ikke ge-hør for finansieringen.

På 1990-tallet ble en utvidelse av teatret foreslått da en ny jern-banetunnel ble bygget mot Karl Johan ved siden av teatret. Forslaget ble avvist av Storting og regje-ring grunnet bygging av den nye operaen.

Regjeringen har nå besluttet at forprosjekte-ringen av rehabilitering av Nationaltheatret skal starte opp. Statsbygg har fått dette oppdraget fra Kulturdepartementet.

Nationaltheatret vil midlertidig flytte sin virk-somhet til andre lokaler i byen i perioden rehabilite-ringsarbeidet pågår.

GUDFAREN

Henrik Ibsen er Nationaltheatrets klart mest spilte dramatiker. Foran årets Ibsenfestival laget rekvisittmakerne en rekke gipsbyster som ble brukt rundt i teaterhuset. Siden rekvisittverkstedet ikke har eget tørkeskap, skjer dette ved oppvarmingsanlegget i kjelleren.

De uendelige dokøene på Nationaltheatret er nærmest blitt en institusjon i seg selv, men slik skal det selvsagt ikke være.

THOMAS GUNNERUD, PROSJEKTANSVARLIG NATIONALTHEATRET

PLASSMANGEL

Publikumsfoajéen i andre etasje er teatrets mest sentrale serveringssted, men kjøkkenet (t.v.) er så lite at det ikke kan brukes til å lage mat – både mat og servise hentes utenfra.

KREVENDE ØVINGSFORHOLD

Skuespillergarderobene er små avlukker med åpne tak så alle kan høre alt.
– Skal jeg forberede replikker jeg trenger å lese, må jeg gjemme meg et annet sted om jeg ikke er heldig nok til å være alene her, sier skuespiller Espen Alknes.

I hjørnerommet kan dei besøkjande samle seg rundt eldstaden på benker med saueskinnsfellar og skode utover jernalderlandskapet.

× JERNALDERGÅRDEN

Eit rom med utsikt

×

TEKST MIRJANA RØDNINGEN
FOTO TROND ISAKSEN

Frå hjørnerommet i det nybygde besøkssenteret til Jernaldergården gir store glasflater god utsikt mot dei tre rekonstruerte jernalderhusa. Inni er husa innreidde med utstyr og husgeråd som i jernaldertida. Levande eld på dei opphavlege gruene og reiskapar av ulikt slag gir dei besøkjande eit inntrykk av livet under folkevandringstida for rundt 1500 år sidan.

Målet med besøkssenteret til Jernaldergården i Stavanger er å førebu publikum til uterommet ved å vise fram ei fin utstilling av jernalderfunn frå området. Innan august i år hadde senteret godt over 21 000 besøkjande.

– Dette er ein auke frå totalt 19 200 besøkjande i 2017, forklarar driftsleiar Ove Raugstad frå Statsbygg. – Det er skolebesøk og enkeltbesøkjande som har auka mest, ikkje minst takka vere det nye besøkssenteret.

Statsbygg gjorde ferdig besøkssenteret i desember 2017 og skal forvalte bygningen framover. ■■

× GAMLEHAUGEN

Hall i dragestil

I 1898 kjøpte Christian Michelsen Gamlehaugen. Huset han fekk bygd i åra 1900–1902 kan minne om eit engelsk slott, men hallen er heilnorsk.

Arkitekt var Jens Zetlitz Monrad Kielland. Midt i huset ligg den store hallen utført i dragestil. Stavkyrkjeportalar har vore inspirasjon for dobbeltdørstolpane med dyrehovud. Over dørene er det drakar i kamp, og gelender og rekkverk er gitt motiv frå saga og mytologi av treskjeraren Ingebrigt Vik – norsk dekor passande for den første statsministeren i det sjølvstendige Noreg. Etter ei nasjonal innsamling blei eigedommen donert til staten i 1925. ■■

Foto: Trond Isaksen og Jiri Havran Arkitekt: Jens Zetlitz Monrad Kielland

Med full oversikt

Veterinærbygget på Campus Ås får 2600 rom.
Arkitekt Rolf Erik Wahlstrøm kjenner alle detaljer, materialer
og funksjoner i samtlige. Sa noen kontrollfreak?

×

TEKST OLA HENMO
FOTO SIV DOLMEN

26

27

AVSLAPPET

Det er ikke ofte man finner Rolf Erik Wahlstrøm så avslappet hjemme på Makrellbekken. Arbeidet med å skape det nye veterinærbygget på Campus Ås er altoppslukende.

Jepp, det var akkurat det hun sa, kona og arkitektkollegaen Hanne Sørbø, da Åpent rom nylig besøkte ekteparet i hjemmet deres på Makrellbekken i Oslo.

– Jobben går nesten på helsa løs, for du går så inderlig opp i arbeidet, Rolf Erik. Du har et hode som husker så godt at du blir et oppslagsverk for byggeledelse, entreprenører og ingeniører. «Spør Rolf Erik, han vet», sier de alle sammen.

– Jo, men som disiplinleder i et så stort prosjekt er man nødt til å ha mer kunnskap enn andre, alltid ligge foran, ha svar på alle spørsmål og drive prosessen framover. Bare da får man en effektiv produksjon, responderte Wahlstrøm.

Campus Ås, samlokaliseringen av Veterinærinstituttet og Veterinærhøgskolen, er det største byggeprosjektet noensinne i universitets- og høyskolesektoren. Norske Fabel Arkitekter (tidligere ØKAW Arkitekter) har med Wahlstrøm i spissen tegnet de 63 108 kvadratmeterne sammen med kolleger hos det danske arkitektfirmaet Henning Larsen Architects.

Kulturforskjeller

– Til å begynne med skapte kulturforskjellene noen utfordringer. Avstanden mellom København og Oslo følte til tider stor, forteller Wahlstrøm.

Det gikk seg til da nøkkelpersoner fra Henning Larsen etter et års tid flyttet til Norge.

– Siden vi ble samlokalisert har det ikke vært noe snakk om hvem som jobber hos hvem. Vi er blitt én arkitektgruppe, og sitter sammen med ingeniører og byggherren Statsbygg. Det gjør oss effektive. Jeg tror likevel at friksjonen og kompromissene den første tiden skapte en dynamikk som har gjort prosjektet bedre. Vi føler at vi i fellesskap har klart å prosjektere et moderne og godt tilpasset nytt bygg på Campus Ås.

Prosjektet er så komplekst at alle de involverte må trekke i samme retning. Ingen har tidligere samlokalisert et veterinærinstitutt og en veterinærhøgskole. Hvordan får man for eksempel fraktet en hest med brukket bein inn ▶

MYE LYS
Den lyse stuen med høye vinduer ut mot hagen, er det rommet Wahlstrøm og kona Hanne Sørbø er aller mest fornøyd med og tilbringer mest tid i.

Den brede peisen skjærer mot innsyn fra turstien utenfor.

Som disiplinleder i et så stort prosjekt er man nødt til å ha mer kunnskap enn andre, alltid ligge foran, ha svar på alle spørsmål og drive prosessen framover.

ROLF ERIK WAHLSTRØM, FABEL ARKITEKTER

EGEN AVLING
Både Wahlstrøm og Sørbø trives i den frodige hagen, og byr Åpent roms utsendte på jordskodd, grønnkål og epler fra egen avling.

RENE LINJER
På badene hjemme har Wahlstrøm valgt klassiske rene linjer og farger, og unnlatt å kaste seg på trender. Mørke sementfliser og mikrosegment har han styrt unna.

GLIR INN I TERRENGET

For Wahlstrøm har det vært maktpåliggende at det nye veterinærbygget skal gli godt inn i terrenget. Rundt bygget anlegges et park-område på 160 mål som er åpent for alle.

Prosjekteringsgruppen for Campus Ås, SLP
(Samlokaliseringsprosjektet):

Multiconsult AS
Henning Larsen Architects A/S
FABEL Arkitekter AS
(tidligere ØKAW)
Link Landskap
Erichsen & Horgen AS

Illustrasjon: PG Campus Ås

Flere av arkitektene våre har hospitert på Veterinærhøgskolen for å forstå hva vi skulle tegne. Vi har måttet lære mye vi neppe får bruk for igjen i andre prosjekter.

ROLF ERIK WAHLSTRØM, FABEL ARKITEKTER

- til MR og videre til operasjonssalen? Hvordan reduserer man smittefaren til det minimale?
 - Flere av arkitektene våre har hospitert på Veterinærhøgskolen for å forstå hva vi skulle tegne. Vi har måttet lære mye vi neppe får bruk for igjen i andre prosjekter, sier Wahlstrøm.

Nøkternt

Å få pakket alle nødvendige funksjoner inn i én bygning som skulle framstå som helhetlig, samtidig som den underordner seg den eksisterende bebyggelsen på et fredet område, var en hard nøtt å knekke. Veterinærhøgskolen og Veterinærinstituttet mente opprinnelig at de behøvde 120 000 kvadratmeter, men arealrammen fra departementet var på nøyaktig 63 108 kvadratmeter.

– Vi har vært gjennom mange kuttprosesser med brukerne for å kunne nå disse rammene, redegjør Wahlstrøm.

Kostnadsrammen ble på 6,9 milliarder. For å holde budsjettet har prosjektet en gjennomtenkt nøktern og robust materialbruk.

– Vi bruker bare fire materialer i fasaden: tegl, glass, farget aluminium og fargede betongsokler. Slik får vi en homogen bygningsmasse.

Teglen er håndlaget av det danske firmaet Petersen Tegl. Da Wahlstrøm besøkte fabrikken, sto en mann og jobbet med steinen Campus Ås ønsket. Han fortalte at han produserte 280 av dem om dagen. Statsbyggs bestilling: 330 000.

– De måtte kjøpe to nye ovner, og det tok dem ett år å produsere all teglen vi behøvde, ler Wahlstrøm, som skryter av Statsbyggs entusiastiske oppfølging av hele prosjektet.

– Vi har trukket i samme retning hele tiden.

Snekkeren

Wahlstrøm ble ikke arkitekt fordi han var den flinkeste til å tegne, for det var han egentlig ikke. Men han var nevenyttig, hadde godt utviklet romsans og elsket å bygge.

Det har han fått solid bruk for i huset fra 1924 som familien kjøpte ved Makrellbekken for 13 år siden. Da tok han sju måneder permisjon og gjøv løs på jobben med å skape et moderne hjem. Wahlstrøm og Sørbø ønsket å renovere huset med stor respekt for det opprinnelige og samtidig tilføre moderne tilbygg og skape et åpent, fleksibelt interiør.

Drømmerommet

Vi sitter i designmøbler i det ene av tilbyggene mens de forteller. Kveldslyset skinner inn gjennom de høye vinduene, mens den brede peisen hindrer innsyn fra turstien utenfor. Veggene er prydet av moderne kunst, samt et svært street art-verk av Marilyn Monroe. Selv en diletfant kan se at dette er blitt en perle.

– Dette rommet var drømmen. Hør på akustikken, se på lyset! Selv om vi er fagfolk er det ikke gitt at vi lykkes, men dette er et rom vi trives i, sier Wahlstrøm – som håper å få litt mer tid til å nyte den hjemlige idyllen når Campus Ås er klart til innflytting i 2020.

Men det spørs. For da venter nye prosjekter, og for Wahlstrøm spiller størrelsen ingen rolle for innsatsen.

– Ingen jobb er for liten, ingen for stor. Jeg finner samme glede i å tegne en trapp eller et toalett som å tegne en stor helhetsplan for Campus Ås. Jeg går uansett løs på oppgaven med samme faglige iver og interesse. ■■

Nytt Nasjonalmuseum snart ferdig

Høsten 2019 skal Statsbygg overrekke bygget til Nasjonalmuseet. Det er full aktivitet på byggeplassen, med om lag 600 arbeidere i sving. Det er fullt fokus på ferdigstillelse, der opplæring i bruk av verktøyet Pims 365 pågår både for byggeledelse og entreprenører.

X

TEKST SISSEL FANTOFT

Innvendige materialer

I første etasje, der den permanente utstillingen skal være, er nesten alle veggene malt, og arbeidet med å legge gulv har startet opp. På gulvene blir det lys eik fra det danske firmaet Hørning. I den store, lysende hallen på toppen av museet, som skal romme skiftende utstillinger, er alle de innvendige glassene montert og gulvet støpt. Gulvet er i støpt betong som inneholder den norske bergarten anortositt. Gulvet ser ut som terrasso. Det blir også skiferstein fra Oppdal på noen av veggene inne i museet, primært i publikumsarealene, men også i de utvendige skulpturhagene. Dette arbeidet er også prosjektet godt i gang med. I løpet av september vil den første leveransen med marmor fra det portugisiske firmaet Magratex komme til Oslo. Det er til toalettene i publikumsarealene. Det er en marmor som inneholder innslag av beige og brunt.

Utvendige vekster

Rundt museet vil det bli felt med Rådhusvillvin. Det er nå plantet tre av fire felt i Dokkeveien og ett felt ved inngangen til museet. Da vil villvinen få god tid til å vokse på fasaden til museet åpner i 2020. Det kommer også felt med villvin på fasaden i Munkedamsveien og Dronning Mauds gate.

Designkonkurranse

Brukerutstyrsprosjektet er organisert som eget prosjekt. Det er ikke vanlig at Statsbygg leder brukerutstyrsprosjekter. På grunn av prosjektets kompleksitet har Kulturdepartementet bedt Statsbygg lede prosjektet. Det som også er uvanlig, er at Statsbygg for første gang er ansvarlig for en designkonkurranse. Det er nå 10 norske designere som konkurrerer om å lage stolen til multifunksjonssalen i første etasje. De 10 forslagene blir stilt ut i informasjonssenteret Mellomstasjonen i stasjonsbygningen på Vestbanen med åpning torsdag 18. oktober. Vinneren blir kåret i november. Utstillingen vil stå fram til midten av november.

Fra publikumsarealene i første etasje er veggene kledd med skifer fra Oppdal.

Foto: Ken Oppram/Statsbygg Arkitekt: Kleihues + Schuwerk

Gartner Yuri Cruz og landskapsarkitekt Kari Bergo planter villvin på Museumsplassen.

X

FAKTA

NYTT NASJONALMUSEUM

Prosjekt: Nordens største kunstmuseum bygges på Vestbanetomta i Oslo. I bygget skal billedkunst, kunsthåndverk, design og arkitektur samles.

Oppdragsgiver: Kulturdepartementet.

Økonomisk ramme: 5,8 milliarder kroner.

Arkitekt: Kleihues + Schuwerk

Areal: Ca. 54 600 kvm

Byggestart: 2014

Ferdigstillelse: 2019

Regjeringskvartalet

Prosjekt: Nytt regjeringskvartal skal bygges mellom Akersgata og Møllergata. Byggene skal huse samtlige departementer med unntak av Forsvarsdepartementet.

Oppdragsgiver: Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Økonomisk ramme: Ikke fastsatt.

Arkitekt: Team Urbis

Areal: Ca. 90 000 kvm. nybygg over bakkeplan

Byggestart: Forventet i 2020

Ferdigstillelse: Forventet 2023–2028

Status: Team Urbis' løsningsforslag Adapt ble i september 2017 kåret til vinner av plan- og designkonkurransen for det nye regjeringskvartalet. Prosjektet er nå i skisseprosjektfasen, og Adapt utvikles, forbedres og konkretiseres. I 2019 blir det forprosjekt og ekstern kvalitetssikring – og trolig stortingsbehandling av framdrift og kostnadsramme, noe som kan gi byggestart i 2020. Ifølge foreløpig tidsplan skal det nye regjeringskvartalet stå helt ferdig i 2028. Regjeringen besluttet i 2014 at de skadde bygningene S-blokken, Y-blokken og R4 skulle rives. S-blokken er revet, mens planleggingen av rivingen av R4 er godt i gang. Det er ventet at det fysiske rivearbeidet starter rundt årsskiftet. Y-blokken vil bli revet etter at rivingen av R4 er avsluttet.

Foto: Statsbygg/Team Urbis Arkitekt: Team Urbis

Foto: Statsbygg/Ratio Arkitekt: Ratio arkitekter

Livsvitenskapsbygget på UiO

Prosjekt: Bygget for livsvitenskap, kjemi og farmasi, Livsvitenskapsbygget, blir Norges største universitets- og forskningsbygg. Livsvitenskapsbygget vil legge til rette for verdensledende, tverrfaglig forskning og et unikt samspill mellom utdanning, forskning og innovasjon.

Oppdragsgiver: Kunnskapsdepartementet.

Økonomisk ramme: 6,8 milliarder kroner (byggeprosjekt og brukerutstyr).

Arkitekt: Ratio arkitekter

Areal: Ca. 66 700 kvm

Byggestart: 2019

Ferdigstillelse: 2024

Status: Akkurat nå jobbes det med å få på plass store kontrakter. Prosjektorganisasjonen har nettopp flyttet inn i prosjektkontoret, som ligger i nærheten av byggetomta på Gaustad. Der skal representanter fra Statsbygg, entreprenørene, prosjekteringsgruppa og Universitetet i Oslo sitte sammen og jobbe med prosjektet, noe som er ganske uvanlig. Forventet byggestart er første kvartal 2019, som planlagt.

Foto: Statsbygg

Campus Ås

Prosjekt: Veterinærinstituttet og Veterinærhøgskolen samlokaliseres på Campus Ås. Det nye veterinærbygget består av åtte sammenknyttede bygninger med til sammen 2400 rom.

Oppdragsgiver: Kunnskapsdepartementet.

Økonomisk ramme: Om lag 7 milliarder kroner, inkludert Senter for husdyrforsk. I tillegg kommer vel 1 milliard kroner til brukerstyr.

Arkitekt: Fabel Arkitekter, Henning Larsen Architects og Link Landskap

Areal: Ca. 63 100 kvm

Byggestart: 2013

Ferdigstillelse: 2020

Status: En godt synlig del av prosjektet er å anlegge et stort park- og landskapsområde på nesten 160 mål som en utvidelse av eksisterende park. I sommer har arbeidet med parken kommet godt i gang. Sentralt i parken bygges små bekeløp som skal fungere som flomvei og et damanlegg som renser vannet før det slippes ut i Årungen. Innløpet til bekken markeres med en fem kvadratmeter mur av store steinblokker fra Lierne i Trøndelag. Vannet leder til en større dam, «Lille Årungen», som vil variere i størrelse på mellom 450 og 750 kvadratmeter, avhengig av vær og nedbørmengder. Parken skal beplanles med et stort antall stauder, busker og trær. Det legges vekt på å skape gode muligheter for utendørs studier, opphold og trivsel.

Sveve over byen

600 meter over Oslo setter piloten kurs mot Oslo tinghus. Fotografen hever kameraet. Bildene han tar skal settes sammen til en digital 3D-modell.

×

TEKST GJERMUND JAPPÉE
FOTO TROND ISAKSEN

34

35

MANGE RUNDER

For å få en så detaljert kartlegging som mulig, flys fotografen mange runder rundt tinghuset i over to dager. Høyden og avstanden til bygningen varierer for hver runde. Når fasadene er unnagjort, planlegges den innvendige skanningen.

Foto: nyebilder.no

Foto: Tuva Skare

Du kjenner det ikke inne i cockpiten, men så fort du stikker hånden ut av åpningen der døren skal være, røsker den iskalde vinden tak i den. Høsten er ekstra hustrig når du nærmer deg skyene. Døren er tatt av for å gi den behørig sikrede fotografen bedre sikt når han skal fange tinghuset fra en rekke vinkler og avstander. Prosessen kalles skanning. De utvendige bildene settes sammen med innvendige til en digital 3D-modell. På fagspråket kalles det BIM (byggningsinformasjonsmodell). Med den kan Statsbygg lage alt fra en innendørsversjon av Google Street View til en kontinuerlig oppdatert oversikt over ledninger, rør og alt annet mellom grunnmur og tak. Dette sparer alle som skal jobbe med bygningen mye tid, og faren for misforståelser minimeres. Statsbygg krever nå at alle nye bygg som oppføres skal leveres med BIM-modell, men for eldre bygg er skanning en gunstig metode for å skaffe en komplett digital oversikt. ■■

Over: På Kjeller flyplass planlegger Statsbygg-rådgiver Omar Manaf (t.v.) og fotograf Arasj Nejad flyvningen inn mot og rundt Oslo tinghus. Ved skanning av andre bygninger har Statsbygg tidligere brukt drone, men siden droner ikke er tillatt over bykjernen, blir det helikopter denne gang.

Til venstre: Med en to meter høy robot skannet eksperter operahuset i Bjørvika sommeren 2018 på oppdrag fra Statsbygg. En drone skannet utsiden. Tidligere er også sykepleierhøyskolen i Oslo blitt skannet.

SKYHØYE AMBISJONER

Digitalisering kan spare byggenæringen for titalls milliarder kroner årlig.

HARALD VAAGAASAR NIKOLAISEN, ADMINISTRERENDE DIREKTØR

Skanning av bygninger er et av mange digitale grep som samlet kan gi enorme gevinster. Men til tross for det store potensialet, går omstillingen i næringen for sakte. Der mediebransjen har forandret hverdagen vår med smarttelefoner, sosiale medier, Spotify og Netflix, er det fortsatt for mange papirtegninger å finne på byggeplassen. Flere begynner riktignok å bli flinkere, men for mange digitaliserer hver for seg. Skal vi lykkes, må alle fra bygg, anlegg og eiendom til offentlige myndigheter og forskningsmiljøer jobbe bedre sammen. Statsbygg tar ansvar ved å skjerpe kravene når vi bestiller digitale leveranser. På byggeplassen tester vi selv ut droner, VR og sikkerhetsdataspill. Vi merker og sporer byggematerialer med radiobrikker, vi bruker roboter til boring og ber om digitale 3D-modeller i stedet for papirtegninger. Erfaringene deler vi med så mange som mulig. Digitalisering er dugnad. På norske byggeplasser sløses det i dag unødvendig. Materialene er ikke der, tegningene er gamle, koordineringen er for dårlig. Feil burde vært luket ut i planleggingsfasen og klarsignal blir ikke gitt. Digitalisering kan bidra til store forbedringer. Innovasjon, vilje, samhandling og kunnskapsdeling må til for å nå konkrete resultater. Ellers kan skyhøye ambisjoner ende helt i det blå.

Foto: Geir Anders Rybakken Ørslien

Foto: Statsbygg/Per Morten Vaaden Arkitekt: Arkitektgruppen Lille Frøen

Lettare og lysare fasade

KRISTIANSAND: Etter 44 år er fasaden på Justisbygget i Kristiansand blitt godt vaksen. Vêr, vind og korrosjon i armeringsstålet kan merkast på bygningskroppen. Ei kartlegging gav klart svar: Rehabilitering må til.

Med ein prislapp på 85 millionar kroner blir dei store hellene no bytt ut med fiberarmerte, perforerte plater. Laus betong blir hoggen ut og tetta. Forbipasserande vil merke at uttrykket blir lettare, lysare og meir moderne.

Statsbygg har òg nytta høvet til å etterisolere. Den årlege energisparinga er på 750 000 kWh. Rehabiliteringa vil bli ferdig i haust.

Foto: Statsbygg Arkitekt bygg: Sannes og Steen Arkitekt fasade: Narud Stokke Wiig

Svolten på sol

CAMPUS VESTFOLD: 3000 kvm. med panel. 400 000 kWh straum i året. Det nye solcelleanlegget på Universitetet i Sørøst-Noreg, Campus Vestfold mellom Horten og Tønsberg, er ikkje berre eit av dei største i landet, men òg det aller største på eit offentleg bygg.

– Det er svært gledeleg at vi får til prosjekt som dette saman med brukarane våre. Det er viktig både for dei og oss å vere ein pådrivar for berekraftige løysingar. Korleis vi kan utnytte takflatene våre endå betre, er noko vi vil sjå meir på framover, seier fungerande eigedomsdirektør Gro Bratsberg i Statsbygg.

Anlegget har kosta åtte millionar kroner og vil dekke rundt ein fjerdedel av straumbehovet til universitetet. Det blei opna i sommar saman med eit testanlegg, som skal brukast til undervisning og forskning.

Foto: Naturmuseum og Botanisk hage, UJA

Ny portal blir pussa opp

KRISTIANSAND: Med ein blømande botanisk hage, ligg Naturmuseet i Agder på aksen mellom campusen til Universitetet i Agder og Kristiansand sentrum. Då Statsbygg nyleg kjøpte bygningsmassen av kommunen, blei campusgrensa flytta slik at universitetet får ein ny portal mot sentrum. Museet er eit av dei eldste i Noreg. Det kan merkast. Slitasjen er fleire stader alvorleg.

Forhåpentleg kan arbeida med rehabilitering starte allereie i haust. Tekniske system og lys skal oppgraderast. Sidan fleire av bygningane er under vern, vil tak og fasade i stor grad behalde det opphavlege preget sjølv om dei no står framfor ei omfattande oppgradering.

åpent rom 2/2018

×

HANDELSHØYSKOLEN I BERGEN

**VESLE
SPEGEL PÅ
VEGGEN
DER ...**

×

TEKST EVA KVANDAL FOTO TROND ISAKSEN

Då kunstutvalet skulle velje kunst til det nye allrommet på Handelshøyskolen i Bergen, var ambisjonen at han skulle «gjenspeile institusjonens karakter og virksomhet». Kva er vel betre eigna til dette enn ein vegg av spegel?

Kunstnarane Tobias Arnell og Jørgen Craig Lello sette saman 397 rektangulære speglar på ei 55 kvadratmeter stor veggflate. Speglane har ulike vinklar og retningar som reflekterer lyset og rørsler i rommet, og kva du ser er avhengig av kvar du står. Kunstverket er i evig endring gjennom dagen, årstidene og kvar i rommet du er.

Kunstverket utfordrar studentane til ideen om at det ikkje finst éi sanning, men mange ulike perspektiv.

Foto: Lello Arnell/KORO

åpent rom 2/2018

De som verner om **VERDENSARVEN**

Når Statsbygg nå overtar ansvaret for det gamle kobberverket på Røros, er det fremdeles de lokale fagfolkene som skal ta seg av istandsettingen av den unike verdensarven.

×

TEKST OG FOTO GEIR ANDERS RYBAKKEN ØRSLIEN

ÉN AV MANGE ILDSJELER

Jon Holm Lillegjelt er lokalhistorikeren og håndverkeren som i mange år har vært arbeidsleder på Bygningsvernssenteret ved Rørosmuseet – som én av mange lidenskapelige fagfolk der. Han kjenner hver krik og krok av de gamle gruveanleggene inne på fjellet, og har viet mye av sitt yrkesliv til å sikre at denne delen av verdensarven tas vare på – slik som det gamle heishuset ved Olavsgruva til venstre.

BAK KULISSENE
Mellom 1888 og 1953 var det hektisk aktivitet inne i den store Smelthytta på Malmplassen i sentrum – selve krumtappen i bergverksdriften. I dag er stedet et museumslokale som formidlingsansvarlig Per Øyvind Riise (t.h.) i Rørosmuseet gleder seg til å utvikle videre. Ole Helge Rønning (t.v.) er Statsbyggs nye driftsleder for blant annet Røroseiendommene, og får en kikk på noen av modellene som per i dag ikke er utstilt.

×

FAKTA

**RØROS
KOBBERVERK**

Eiendommen etter AS Røros Kobberverk består av 49 bygninger, gruver og 53 installasjoner tilknyttet gruvedriften. Tomtearealet er på 5500 mål og bygningsmassen på 7700 brutto kvadratmeter.

Eiendommens kulturhistoriske verdier skal sikres gjennom drift, vedlikehold og istandsetting. I dag leier Rørosmuseet kobberverket gratis fra staten. Det skal de fortsette med. I tillegg til å ha ansvaret for drift, vedlikehold og istandsetting, driver museet med utstrakt formidlingsvirksomhet i samarbeid med både håndverksmiljøet og frivillige organisasjoner på Røros.

Rørosmuseet er en del av Museene i Sør-Trøndelag, Røros kommune og Riksantikvaren. Avtalen som er inngått nå skal gjelde i en prøveperiode på fire år, og anses som en pilot for å teste ut om denne samarbeidsmodellen fungerer.

Røros kom på UNESCOs verdensarvliste i 1980, og har totalt 110 fredede hus og en vernet sone som består av 1500–2000 bygninger.

Ved å holde disse anleggene og dette kulturlandskapet i hevd og bidra til å formidle det som skjedde her, bevarer vi en viktig del av Norges historie for ettertiden.

PER ØYVIND RIISE, LEDER FOR VERDENSARVSENTERET PÅ RØROS

Et av de første store, norske industri-eventyrene begynte på Røros i 1644 og varte i over 300 år. Da selskapet AS Røros Kobberverk til slutt gikk konkurs i 1977, etterlot det seg 49 bygninger, flere gruver og 53 installasjoner som ble brukt i bergverksdriften. Nå tar Statsbygg over eierskapet og forvaltningsansvaret, og overlater vedlikeholdet til lokal spisskompetanse. Denne historien begynte i 1980, da staten kjøpte konkursboet for å sikre at den verdi-fulle kulturarven ble tatt vare på. Siden har eiendommene tilhørt Klima- og miljødepar-tementet. Men det store arbeidet med å ta vare på både bygningene, anleggene og den rike historien, er det Rørosmuseet og deres dyktige fagfolk som har stått for. Den lokale ekspertisen ved museets Byg-ningsvernssenter har tatt seg av både drift, vedlikehold og istandsetting – og gjennom mange år bygget opp og delt en unik kunn-skap om både det tekniske og den kulturhisto-riske arven. Så da Statsbygg i september 2018 overtok både eierskap og forvaltningsansvar for kobberverkets gamle eiendommer, ble kon-

trakten signert med en helt uvanlig løsning: Normalt er det Statsbygg selv som sørger for istandsetting og vedlikehold på sine eien-dommer. Men på Røros er det fremdeles de lokale fagfolkene på Rørosmuseet som skal ta seg av denne oppgaven. Statsbygg skal på sin side følge opp eieransvaret for blant annet brannsikring av anleggene samt universell utforming av publikumsområdene. Resten av driften er det Rørosmuseet som tar seg av. Med god grunn. Ingen kjenner de historiske bygningene og installasjonene her bedre. Jon Holm Lillegjelten er en av de som har brukt mye av sitt arbeidsliv på det som står igjen et-ter kobberverket på Røros. Den erfarne lokal-historikeren og mangeårige arbeidslederen ved Bygningsvernssenteret tar oss med inn på fjellet, inn til det gamle flotasjonsanlegget på Storwartz, det største gjenværende gruve-anlegget i området. Der inne står en skuff åpen på et forlatt kontor. Oppi den ligger et papir: et blankt rapportskjema for AS Røros Kobberverk, klart for utfylling. Men det er dekket av støv, etter over 40 år med stillstand i gruvene. ►

LES OG LÆR
En mil nordøst for Røros ligger Storwartz-feltet, et fjellområde med ni gruveanlegg – det første fra 1645. Per Øyvind Riise i Rørosmuseet er glad for at de besøkende nå kan lese om det de ser, både på infotavler ute og på nettstedet som du kobles til ved å skanne QR-koder på flere bygg og anlegg.

Mye står akkurat slik det ble forlatt da kobberverket gikk konkurs i 1977. Husk at mange her så for seg et kort opphold, og tenkte at driften kom til å gjenopptas.

JON HOLM LILLEGJELTEN, LOKALHISTORIKER

SKAPER IDENTITET
– Eiendommene etter kobberverket er en del av den lokale identiteten vår. Vi ser at mange som bor på Røros identifiserer seg sterkt med kulturminnene her, og engasjerer seg for at de skal tas godt vare på for ettertiden, sier museumsdirektør Odd Sletten ved Rørosmuseet.

OPP FRA DYPET
Statsbyggs driftsleder Ole Helge Rønning og bygningsantikvar Sophie Gjesdal Noach inspiserer heishuset til Olavsgruva inne på fjellet (eksteriøret ser du nederst på motstående side). Her ble grovknust malm heist opp, tømt over i taubanekibber og fraktet videre med Norges første elektriske taubane. Rett ved siden av ligger et museumsbygg der publikum kan komme ned i selve Olavsgruva og se deler av det underjordiske anlegget (t.h.).

- Mye står akkurat slik det ble forlatt da kobberverket gikk konkurs i 1977. Husk at mange her så for seg et kort opphold, og tenkte at driften kom til å gjenopptas, forteller Lillegjelten. Slik gikk det ikke. Selv om det fremdeles ligger mye kobber i fjellområdet, var prisen sist på 70-tallet sunket for lavt for lønnsom drift. Det som nå står igjen på Røros, er et unikt monument over en næring som ga liv til hele regionen i flere hundre år, og brakte store rikdommer til både næringsliv og statskasse. I dag er eiendommene – også gruveanleggene – på UNESCOs eksklusive liste over verdensarv som må tas vare på. – Utfordringen har vært å finne en løsning der det statlige eierskapet kunne kombineres med fortsatt lokalt ansvar for istandsetting og formidling – og tilstrekkelig langsiktig finansiering til å holde eiendommene i stand, forteller museumsdirektør Odd Sletten ved Rørosmuseet. – Vårt ønske har vært at den jobben vi på museet har gjort helt siden 1980 fortsatt skal være en del av kunnskapsbyggingen i lokalsam-

funnet. Den avtalen som nå er signert, løser det med en statlig, profesjonell eier som følger opp statens ansvar på beste måte, og så kan vi fremdeles gjøre det vi har enestående kompetanse på: Å bygge videre på den lokale kunnskapen og historiefortellingen, slik at kommende generasjoner kan bli kjent med sin historie. Per Øyvind Riise er museets formidlingsansvarlige og leder for verdensarvsenteret på Røros. Han er glad for at kobberverkseiene nå får en ny giv. – Det som står igjen både nede i byen og inne på fjellet, gjør både terrenget og historien lesbar for alle. Ved å holde disse anleggene og dette kulturlandskapet i hevd og bidra til å formidle det som skjedde her, bevarer vi en viktig del av Norges historie for ettertiden. Røros er utpekt som verdensarvområde, men det i seg selv gir ikke automatisk noe vern. Det er staten som må ta på seg den forpliktelsen. Derfor er vi glade for avtalen som nå er på plass med Statsbygg. ■■

KUNNSKAPSDELERNE
Verkstedleder Olaf Piekarski (t.v.), bygningsantikvar Sophie Gjesdal Noach og avdelingsleder Berit Bakosgjelten (t.h.) ved Bygningsvernssenteret på Røros er stolte av å ha bygget opp et ledende fagmiljø som deler kunnskap om gamle håndverksteknikker med kolleger i hele Norden.

NYTT TREVERK
Bygningsvernshåndverkene Jørn Solli og Magnus Heltboe klargjør den kortreiste furustammen som skal erstatte den 130 år gamle, råteskadde bunnstokken i Nedre maskinhus ved Malm-plassen.

Tre favoritter

Avtroppende riksantikvar Jørn Holme velger seg tre bygg han selv har vært med på å frede.

×

TEKST SISSEL FANTOFT

Jørn Holme: Født 1959. Utdannet jurist ved Universitetet i Oslo. Har tidligere blant annet vært dommer, førstestatsadvokat, teamleder for Økokrim-teamet som hadde ansvar for å bekjempe alvorlig miljøkriminalitet, ved Økokrim, statssekretær i Justisdepartementet og leder for Politiets sikkerhetstjeneste (PST). Har vært riksantikvar siden 2009. Ble i juni 2018 utnevnt til sorenskriver i Vestfold tingrett.

Foto: Julie Christine Krøvel/Riksantikvaren

01

Operaen

Om bygget: Den Norske Opera & Balletts operahus i Bjørvika er tegnet av arkitekt- og designkontoret Snøhetta, som vant en arkitektkonkurranse i 2000. Bygget ble åpnet 12. april 2008. Har blant annet fått Statens byggeskikkpris (2008), Mies van der Rohe-prisen (EU-kommisjonen 2009) og International Architecture Award (2010).

– Det er mange som ikke er klar over at Riksantikvaren ikke bare har ansvar for historiske bygninger og kulturminner, men også for moderne arkitektur i verdensklasse. Operaen i Oslo er definitivt et slikt bygg, og derfor besluttet vi å frede det i 2012. Snøhetta har tegnet både eksteriøret og interiøret, og fredningen er viktig for å sikre at det helhetlige grepet beholdes. I tillegg spiller fredningen en viktig rolle når det gjelder å få kontroll på nabobyggene, slik at de ikke blir for dominerende. Det er Operaen som skal spille førstefiolin i Bjørvika.

Foto: Ivan Brodey Arkitekt: Snøhetta

02

Blaker skanse i Sørumsund

Om anlegget: Et tidligere forsvarsanlegg i Blaker i Sørumsund kommune. Anlagt i 1682 som en del av forsvarslinjen langs Glomma. Var i bruk som militært anlegg fram til 1820. Statens husflidsskole holdt til i anlegget fra 1917 til 2003. Brukes i dag som arena for ulike kulturelle aktiviteter. Statsbygg har nylig overført Blaker skanse til Sørumsund kommune, som fra 1. januar 2020 blir en del av nye Lillestrøm kommune.

– Blaker skanse og de andre anleggene i Kommunal- og moderniseringsdepartementets landsverneplan som ble fredet 21. september var mine siste statsfredninger som riksantikvar. Blaker skanse er et vakkert 1700-tallsanlegg som i dag er en populær kulturarena med konserter og andre arrangementer, og mye brukt av lokalbefolkningen. Anlegget er fantastisk flott både innvendig og utvendig. Det blir fint for den nye stor kommunen Lillestrøm å ha sin egen festning.

Foto: Ivan Brodey

03

Hardanger tingrett, Lofthus

Om bygget: Førsteinstansdomstol under Gulating lagdømme. Tingretten ligger i Lofthus og dekker kommunene Eidfjord, Jondal, Kvam, Odda og Ullensvang. Ligger i sorenskrivergården i Lofthus, som sammen med hageanlegg og naust ble fredet av riksantikvaren i 2014. Sorenskrivergården ble oppført mellom 1920 og 1923 etter tegninger av Einar Oscar Schou.

– Jeg har jobbet i justisforvaltningen i hele min yrkeskarriere, bortsett fra de siste ni årene, hvor jeg har vært på «utlån» som riksantikvar. Den siste delen av yrkeslivet ville jeg «hjem» igjen, og blir sorenskriver i Vestfold. Justisbygninger står mitt hjerte nær, og Hardanger tingrett er en av de aller flotteste vi har. Beliggenheten helt ut mot Hardangerfjorden, det vakreste stedet i Norge, er helt unik. Jeg skulle nesten ønske at det var der jeg skulle bli sorenskriver på grunn av det fantastiske anlegget.

Foto: Trond Isaksen Arkitekt: Einar Oscar Schou

Stor satsing i NEW DELHI

Etter fem år og fleire byggjefasar, er den norske ambassaden i New Delhi ferdig.

×

TEKST MIRJANA RØDNINGEN
FOTO AMIT PASRICHA

På oppdrag frå UD har vi utvida ambassadebygget frå 1958 med ny visum- og kontoravdeling i tillegg til 15 nye leilegheiter for utsende diplomatar. Vi har òg bygd om og totalrehabilitert ambassadørbustaden. – Vi snakkar om nærmare 9000 kvadratmeter bygningsareal. I tillegg har vi oppgradert utearealet, seier prosjektleiar Rigmor Leirvik. Ambassaden ligg i ambassadestrøket ved Nehru Park i Indias hovudstad. – Vi har brukt løysingar som er i tråd med lokal byggjeskikk, forklarar Leirvik. Vi har hatt eit veldig godt samarbeid med både Terje Grønmo arkitekter, det lokale arkitektkontoret Plural Design og andre lokale aktørar. Prosjektet har ein grøn profil med vekt på redusert bruk av vatn og energi for kjøling og oppvarming, og i tillegg er det brukt lokalt tilgjengelige materialer.

Heilskapsplan

– Varetaking av opphavleg kulturhistorisk og arkitektonisk integritet har vore ein svært viktig føresetnad for arbeidet ved ambassaden, seier Terje Grønmo. – For kansellibygningen er samvirket med det opphavlege anlegget svært intimt ved at dei nye delane utgjer ei fullstendig integrert bygningsutviding, der fasademotiv frå det opphavlege anlegget delvis blir nytolka i den nye delen. For bustaddelen er situasjonen noko annleis. Bustadane utgjer ein sjølvstendig og ny del av heilskapsplanen, og vi har dermed hatt ein større fridom. Det opphavlege anlegget har likevel vore førande for materialbruk og viktige delar av dei arkitektoniske verkemidla.

Arkitektonisk uttrykk

– Materialbruken er enkel med gjennomgåande kvitmåla murflater og innslag av lys naturstein som gir samanheng med resten av anlegget. I fasadeuttrykket er hovudvekta lagd på masseoppbygging og spelar på dei plastiske eigenskapane til murverket. I dette inngår balkongar og støypte solskjermar som ved dei repeterande gjentakningane i den avtrappende bygningsmassen skaper rørsle og rytmikk i fasaden, seier arkitekten. No har den omfattande byggjeprosessen gitt eit flott anlegg til fornøgde brukarar. ■■

▲ Uteområdet er både felles og privat. Leilegheitene har privatisert framhage eller terrasse med forbindelse til rekreasjonsområda. Ei heving av grunnplanet til leilegheitsbygget over nivået på fellesområda gjer sonedelinga tydeleg.

▼ Dei nye leilegheitene er moderne, opne og lyse.

Arkitekt: Terje Grønmo/Plural Design

Varetaking av opphavleg kulturhistorisk og arkitektonisk integritet har vore ein svært viktig føresetnad for arbeidet ved ambassaden.

TERJE GRØNMO, ARKITEKT TERJE GRØNMO ARKITEKTER

Over: Fellesarealet har fått to basseng, badehus med dusj og rekreasjonsområde for bebuarane. I tillegg er det oppført fire hyblar og nye bygg for tekniske anlegg.

Under: Resepsjonsområdet i kanselliet.

Dette er Statsbygg

Statsbygg er statens byggherre. Det betyr at vi planlegger, kvalitetssikrer, budsjetterer og følger opp byggeprosjekter på vegne av staten. Statsbygg forvalter og drifter 2300 bygninger fordelt på 600 eiendomskomplekser i inn- og utland. Vi gir også råd ved kjøp og leie av lokaler for statlige virksomheter. I alle deler av vår virksomhet skal vi ivareta samfunnspolitiske mål innenfor arkitektur, statlige planinteresser, kulturminnevern og miljø.

Statsbygg er organisert med et hovedkontor i Oslo og regionkontorer i Oslo, Porsgrunn, Bergen, Trondheim og Tromsø.

Statsbyggs fire strategiske mål for perioden 2016–2020 støtter opp under disse føringene:

- Vi gir kunden gode og fleksible lokaler
- Vi bidrar til effektiv arealbruk i staten
- Vi tar klimaansvar

- Vi former morgendagens bygge- og eiendomsnæring.

Sted: Operaen i Oslo Foto: Ivan Brodey Arkitekt: Snøhetta

6,7

6,7 milliarder investeringer

2,9

2,9 millioner kvm. fordelt på 2200 bygninger i inn- og utland

886

886 ansatte fordelt på 5 regionkontor og hovedkontoret i Oslo

4,7

4,7 milliarder i leieinntekter

120

120 pågående byggeprosjekter

44

44 milliarder samlede eiendeler

Statsbyggs ledelse

Harald
Vaagaasar Nikolaisen
administrerende direktør

Byggherreavdelingen
Synnøve Lyssand Sandberg
direktør

Byggherreavdelingen har det overordnede ansvaret for byggeprosjektene i Statsbygg.

Eiendomsavdelingen
Gro Bratsberg
fungerende direktør

Eiendomsavdelingen forvalter, drifter og vedlikeholder eiendommene Statsbygg har i inn- og utland.

Faglig ressurscenter
Anders Fylling
direktør

Statsbyggs avdeling for rådgivning innenfor arkitektur, bygg, VVS, elektro, bygningsøkonomi, jus og kulturminner.

Rådgivning og tidligfase
Hege Maria Eriksson
direktør

Avdelingen bistår og gir råd til statlige virksomheter i spørsmål om leie og bruk av lokaler, lokalisering og arealplanlegging.

Økonomi- og virk.styring
Marianne Nordby Fåln
direktør

Avdelingen har ansvar for virksomhets- og økonomistyring, regnskap og lønn, IKT, HR, anskaffelser, dokumentasjonsforvaltning og drift.

Kommunikasjonsstaben
Hege Njaa Aschim
direktør

Kommunikasjonsstaben har overordnet ansvar for kommunikasjonsvirksomheten i Statsbygg, både strategisk og operativt.

åpent rom
eit magasin frå

 STATSBYGG

